

Det är företagsklimatet dumbom!

En arbetsmarknadspolitisk rapport

INLEDNING.....	3
1. SÅ HÄR ÄR DET – EN STATISTISK BAKGRUND	4
2. ARBETSMARKNADSPOLITIKEN OCH TILLVÄXTEN	7
3. LAGSTIFTAD ARBETSLÖSHET – NÅGRA GRUNDSTENAR.....	12
4. AMS - DET STORA MISSLYCKANDET	15
5. GEOGRAFISK (IM)MOBILITET – MÅSTE HELA SVERIGE LEVA?.....	19
6. BIDRAGSSAMHÄLLET – EN PACIFICERAD BEFOLKNING	23
SÅ HÄR VILL VI HA DET	25

Inledning

Det står redan klart att arbetslösheten kommer att bli en av de viktigaste frågorna inför valet 2006. Trots en ljusnande konjunktur vägrar arbetslösheten att ge med sig och i arbetslöshetens spår växer andra problem sig allt större.

Vi får ibland höra att det inte går att göra så mycket åt arbetslösheten. Vi är en del av en större värld hävdas det. Det är omvärldens fel. Vi kan inte hjälpa att folk spar sina pengar istället för att köpa fler telefoner och tv-apparater menar politikerna. Möjligen kan vi stimulera efterfrågan genom att beskatta företagen till konkurs. Och gnälla på riksbanken.

Socialdemokraternas förmåga att på allvar ta tag i problemet är som traditionen bjuder begränsat. De ägnar sig dels åt att skyla problemet genom kreativ statistik – dels åt tandlösa punktinsatser i stil med de akutåtgärder som Göran Persson nyligen flaggade för i sitt gardintal i Björkvik.

Inriktningen på den borgerliga alliansens idéer är mer tilltalande. De talar om lägre skatter, enklare regleringar och en uppluckring av de statliga monopolen. Men de konkreta förslagen som den borgerliga alliansen föreslagit lämnar fortfarande en hel del att önska. En av de få åtgärder som presenterats är en satsning på så kallade uppstartsjobb, tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för den arbetsgivare som anställer en person som varit arbetslös under en längre tid.

Men den svenska arbetslösheten kan inte pressas ner genom tillfälliga punktinsatser. Varken genom att socialdemokraterna avsätter pengar för att fler akademiker skall kunna byta gardiner åt Sveriges pensionärer eller genom att borgarna tillfälligt sänker skatten för de företag som anställer personer som inte är deras förstahandsval.

Två saker krävs för att den svenska arbetslösheten skall kunna pressas ned. Ett radikalt förbättrat företagsklimat och ett reformerat bidragssystem som gör det mer lönsamt att arbeta. Det handlar om strukturella reformer: avregleringar, skattesänkningar och privatiseringar.

På pappret är det enkelt, och följer de rekommendationer som ges i ekonomikursböckerna. I praktiken är det betydligt svårare. Det kräver mod och politisk handlingskraft. De svenska särintressena kommer att slå sig blodiga för att behålla sina privilegier – hur stor skada dessa än innebär för Sverige.

Men det handlar om viktiga och nödvändiga reformer. Fackets makt måste brytas. Skatterna måste pressas ned. AMS måste hindras från att sluka de enorma resurser som borde få stanna kvar där de skapats – på den fria markanden skapandes nya riktiga jobb. Så enkelt och så svårt är det. Det är – för den som så vill – den enda vägen.

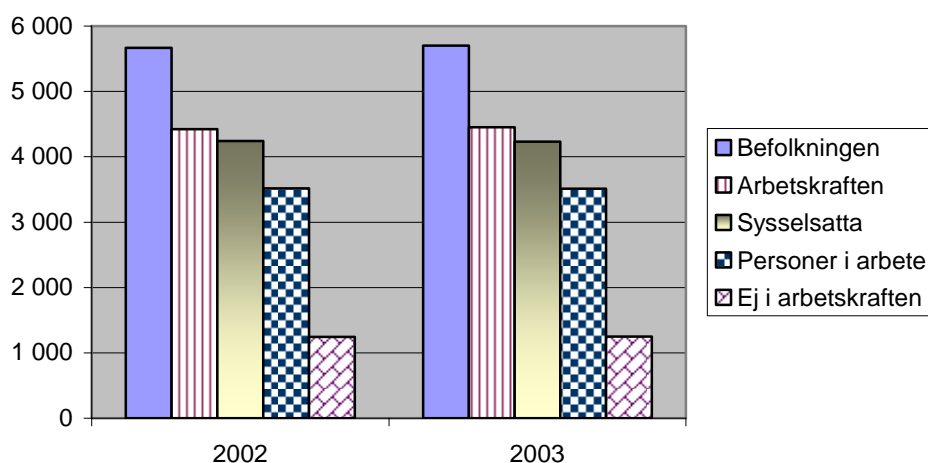
**Fria Moderata Studentförbundets presidium
Stockholm i augusti 2005**

1. Så här är det – en statistisk bakgrund

Arbetskraftens utseende

I fråga om den svenska arbetskraftens utseende är det av stor vikt att göra några skillnader på olika grupper av människor. Av den totala arbetsföra befolkningen är det långt ifrån alla som har arbete eller för den delen är intresserad av att arbeta. I diagrammet nedan visas storleken i tusental för de olika grupperna. Befolkningen är samtliga människor i Sverige som befinner sig i vad som brukar kallas arbetsför ålder, d v s mellan 16 och 64 år.

Av de 5,6 miljoner människor i Sverige som var i arbetsför ålder 2002 så var endast 3,5 miljoner i arbete. Resterande står således utanför arbetsmarknaden alternativt befinner sig i olika sysselsättningsåtgärder som ligger mellan arbetsmarknaden och arbetslösheten.

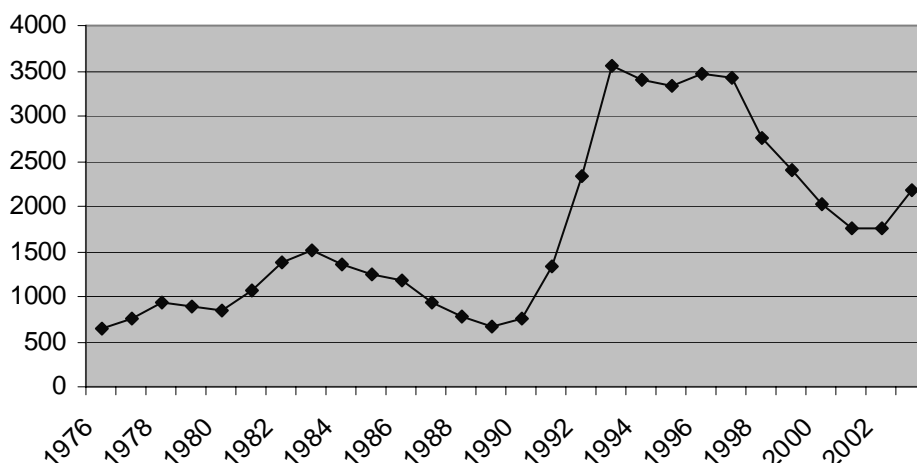
(Källa: SCB)

Något som är mycket oroande för den svenska arbetsmarknaden och den svenska modellen är att det går drygt 2,5 personer på varje personen i arbete. Det betyder att varje produktiv arbetande person måste försörja 2,5 personers offentliga välfärd i form av skola, sjukvård eller omsorg. En ekvation som på många sätt kan tyckas besvärlig. Om vi dessutom tar hänsyn till att 1,3 miljoner är sysselsatta inom den i monetära termer icke-välförande offentliga sektorn blir resultatet än mer graverande. Det innebär att varje privat anställd individ tvingas betala för drygt 4 personer.

Utveckling över tiden

Som diagrammet nedan visar har arbetslösheten för Sverige varierat ganska kraftigt över de senaste 20 åren. Fram till och med 1991 var arbetslösheten låg för att sedan skena iväg till en toppnotering mellan 1994 och 1997. Förklaringarna till denna utveckling är naturligtvis många. Vi tror inte – vilken ibland görs gällande – att den borgerliga regeringen Bildt sköt ut Sverige över ett av egen kraft skapat stup. Vi dristar oss till att hävda att det tidigare socialdemokratiska regeringsarbetet under årtionden grävt den avgrund som Sverige slutligen föll ned i och att den borgerliga regeringen inte förmådde hindra den nästintill givna händelseutvecklingen under sina tre år vid makten.

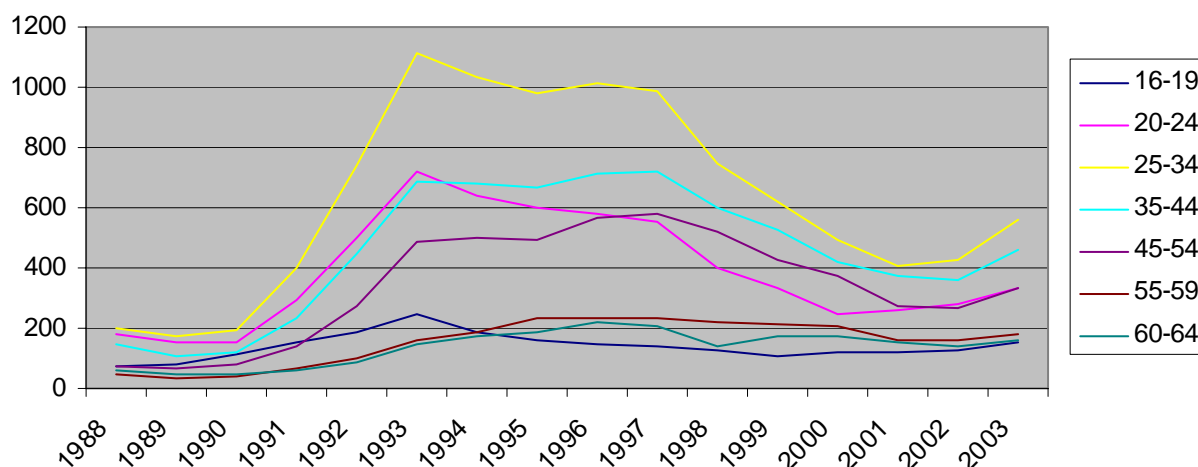
Arbetslöshet (100-tal)

(Källa: SCB)

För att bryta ner arbetslösheten ytterligare visar vi här hur den är fördelad på olika åldersgrupper. Gruppen 25-34 år uppvisar de högsta siffrorna bland grupperna. Mellan åldrarna 16-19 år är relativt många sysselsatta med studier vilket också gäller gruppen 20-24 år. Arbetslösheten bland akademiker har fördubblats sedan början av 90-talet och är ungefär 30 procent. Ett ganska rimligt antagande är att gruppen 25-34 till en förhållandevis stor del utgörs av just akademiker. Allt annat lika så är det särskilt allvarligt att just akademiker-arbetslösheten bred ut sig. Gör Sverige anspråk på att utgöra och fortsätta utgöra en kunskapsnation med en relativt stor del högutbildade så går det inte att acceptera en situation där medborgare uppmanas att studera vidare för att efter sina år vid akademien slussas direkt ut i arbetslösheten. Detta utgör i sig ett skäl till att arbetet för att minska arbetslösheten måste intensifieras. Vi är dock övertygade om att någon särskild avvägning inte behöver göras av vilken grupp som det särskilt bör satsas på. De strukturella reformer som måste genomföras för att vi skall få bukt med arbetslösheten kommer att komma alla till gagn.

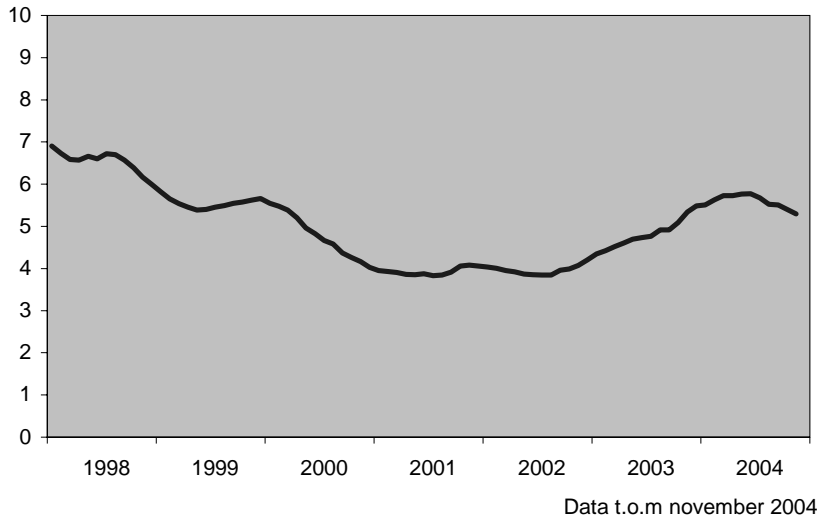
Arbetslöshet uppdelat på åldersgrupp (100-tal)

(Källa: SCB)

Tittar vi istället på andelen arbetslösa i förhållande till arbetskraften ser utvecklingen relativt konstant ut. Viktigt att påpeka är att i detta diagram räknas personer i arbetsmarknadsåtgärder som icke arbetslösa. I maj 2004 var den öppna arbetslösheten 4,7 procent jämfört med den totala som var 7,1 procent.

Arbetslöshet (procent av arbetskraften)

(Källa: SCB)

Den mest intressanta iakttagelsen som kan göras från diagrammet ovan är den ökning i arbetslösheten som inträffar mellan 2002 och 2004 då Sverige befinner sig i en konjunkturuppgång. Det är svårt att tolka detta på något annat sätt än att arbetslöshetens kärna – och således nyckeln till dess lösning – står att finna i strukturella reformer. Hade arbetslösheten berott på den internationella eller inhemska konjunkturen hade den rimligen minskat samtidigt med konjunkturuppgången. Talet om att det föreligger en eftersläpning och att ”jobben kommer”, som det kan heta ibland, klingar allt falskare allt eftersom utvecklingen ligger fast.

Sammanfattningsvis kan det sägas att arbetslösheten idag är betydligt lägre än den var i slutet av 90-talet, även om det finns klart oroande tendenser. Dels är det svårt för nyexaminerade att få arbete –vilket syns tydligt i diagrammet över olika åldergrupper ovan – , dels är det ett faktum att arbetslösheten ökar trots att vi befinner oss i en högkonjunktur, och sist men inte minst så är det mycket allvarligt att så få personer bär en så stor del av det offentliga välfärdssystemet på sina axlar.

2. Arbetsmarknadspolitiken och tillväxten

Vi får många gånger höra att den så kallade "svenska modellen" har varit ett framgångsrikt koncept som lett till att de flesta svenskar faktiskt har arbete, bostad och mat för dagen. Fackföreningsrörelsen tillsammans med Socialdemokraterna talar om solidaritet och hur detta har varit grundpelaren i svensk industri. Arbetslösheten har tidigare varit låg i Sverige men vi upplever idag en ständigt stigande reell arbetslöshet. Inget arbete, netto, har skapats i den privata sektorn sedan 1970-talet. Detta faktum försöker regeringen dölja med hjälp av AMS-åtgärder och tveksamma eftergymnasiala utbildningar.

Ända fram till 1870-talet var Sverige ett fattigt land. 90 procent av befolkningen levde av jordbruk och industrin var i stort sett obefintlig. Sverige började då avreglera ekonomin och införa frihandel enligt manchesterliberal modell. Den protektionistiska politiken som genomsyrat hela samhället under den tidigare delen av 1800-talet blev nu ett minne blott. Kapitalmarknaden och andra viktiga delar av ekonomin avreglerades. Fri etableringsrätt för både män och kvinnor infördes.

Efter 1870 utvecklades svensk ekonomi till en av världens mest dynamiska. Tack vare avregleringar och införandet av marknadsekonomi kunde företag etableras, vars överskott exporterades till andra länder. Många av dessa företag växte och utvecklades så småningom till stora världsledande företag som Ericsson, ASEA, SKF, Alfa Laval och Electrolux. Vid denna tid behövdes varken statliga pensionssystem, folkhälsoministrar eller statlig sjukvård för att Sverige skulle bli ett mönsterland. Istället satsade staten på tillväxtgynnande verksamhet som bättre infrastruktur och öka läskunnighet.

Under början av 1900-talet var Sverige fortfarande ett land som präglades av frihandel och ekonomisk tillväxt. Dock började regleringsvilliga politiska ideologier få ett visst fäste hos stora grupper i samhället. Socialdemokratin växte sig starkare och vissa sociala reformer infördes. Fackföreningar blev allt vanligare och det slöts avtal mellan dessa och arbetsgivarna.

I hundra år blomstrade Sverige ut till en nation som på 1970-talet var det tredje rikaste landet i världen. Idag ligger Sverige på en blygsam 16:e plats på den så kallade välståndsligan. När det gäller graden av ekonomisk frihet befinner sig Sverige på plats nummer 47 i världen med endast u-länder och före detta kommunistdiktaturer bakom sig.

En viktig anledning till denna ekonomiska nedgång är MBL (Medbestämmandelagen) och LAS (Lagen om anställningsskydd). Medbestämmandelagen ger facket inflytande i styrningen av företag, vilket lett till att åtgärder, reformer och rationaliseringar som varit nödvändiga för det aktuella företags överlevnad helt enkelt inte godkänts av fackföreningen. En sådan ledningsstruktur är naturligtvis ohållbar för företagen i längden. Om en företagsledning hindras från att vidta nödvändiga åtgärder går företaget omkull så småningom och ett stort antal arbetstillfällen försvinner.

Medbestämmandelagen är djupt rotad i den svenska arbetarrörelsen. Socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen är beroende av varandra. Att MBL har varit skadlig för svensk tillväxt är uppenbart. Mängder av företag har flyttat utomlands för att kunna komma undan klåfingriga fackpampar. Socialdemokraterna är givetvis medvetna om hur mycket skada MBL gjort svensk företagsamhet. Ändå gör de ingenting. Socialdemokraterna är beroende av den fackföreningsrörelse som år efter år, valrörelse efter valrörelse, pumpar in pengar i den partikassa som används för att ge vallöften som aldrig infrias. Maktbalansen handlar inte om

arbetsgivare mot arbetstagare. Förhandlingarna förs idag istället mellan facket och Socialdemokraterna. Det som sätts i fokus är varken arbetstagare eller tillväxt, utan kohandel mellan fackpampar och socialdemokratiska politiker. Det som borde handla om att få Sveriges tillväxthjul att rulla har istället kommit att handla om löften om ministerposter och ännu fler inskränkande regler för företag.

Fackföreningsrörelsens inflytande över Sveriges ekonomi och företagande är förödande. En stark fackföreningsrörelse som driver igenom höga lönekrav slår mot arbetstagarna själva. Ett företag som upplever snabbt stigande lönekostnader ersätter istället arbetskraften med maskiner eller flyttar verksamheten utomlands. Eftersom varorna blir dyrare i takt med att lönekostnaderna ökar blir konkurrenssituationen för svenska företag ohållbar. Samtidigt som den inhemska produktionen minskar blir efterfrågan på arbetskraft allt svagare.

Vad facken och Socialdemokraterna verkar glömma bort är hur allvarligt den svenska lönepolitiken drabbar den arbetande befolkningen. Ett, från facket, vanligt argument är att höjda löner innebär starkare köpkraft och kan därför i sin tur stimulera produktion och sysselsättning. Vad som glöms bort är reaktionen från företagen blir att minska sysselsättningen för att ha råd med de ökade lönekostnaderna. Resultatet blir att de som har arbeten får högre lön på bekostnad av den del av befolkningen som inte företagen inte har råd att ha kvar och som därmed ställs utanför arbetsmarknaden. "Den solidariska lönepolitiken" är i själva verket en politik som är allt annat än solidarisk.

Det finns alternativ till svensk lönepolitik om vi tittar på andra länder. Lönerna i Sverige och resten av västvärlden påverkas inte av företagens lönsamhet i någon större utsträckning. Lönerna sänks inte bara för att ett företag går dåligt under en period, snarare tenderar de att stiga. I exempelvis Japan tillämpas en annorlunda modell där företagen direkt sluter avtal med den anställde om lönen. Om lönerna är för höga på bekostnad av företagets ekonomiska läge riskerar den anställde sitt eget jobb. Här ser vi en relevant skillnad. En löneökning i Sverige drabbar andras människors arbeten medan den i Japan drabbar den anställde direkt. Därför skapas incitament för att hålla lönenivåerna inom företagets betalningsförmåga. Dessutom tillämpar japanska företag i regel bonussystem som gör att de anställda får del av den vinst som företaget genererat. Går det dåligt under en period minskar bonusen vilket är betydligt lättare att leva med än att förlora arbetet. Det företagsspecifika och mer flexibla systemet för lönesättning i japanska företag är en viktig förklaring till att den japanska ekonomin sedan andra världskriget har haft låg inflation och låg arbetslöshet jämfört med de flesta andra marknadsekonomier.

LAS (Lagen om anställningsskydd) är ännu ett exempel på en tillväxthämmande faktor. Framför allt drabbas små och medelstora företag av denna inskränkande lagstiftning som gör att företag inte kan bestämma vem de ska avskeda. För ett företag med relativt låg omsättning har varenda anställd arbetare en unik egenskap som gör att han eller hon är direkt avgörande för företagets framtid. Att då, med hjälp av lagstiftning, förhindra företag att själva bestämma vem som får gå leder ofta till förödande konsekvenser. Inte sällan blir småföretag tvingade till att flytta produktionen utomlands eller lägga ned hela verksamheten för att de, på grund av turordningsreglerna, inte kan behålla den kompetens som är nödvändig.

Välkänt bland ekonomer överallt utom i LO-borgen är att dagens regler leder till en närmast oöverskådlig mångfald av snedvridningar och hinder för tillväxten. Arbetsrätten är i praktiken detsamma som ett monopol för de centrala fackförbunden. Följderna på arbetsmarknaden är desamma som för alla monopol: ineffektivitet, dålig resursallokering, oförmåga att möta

marknadens krav och korruption (såsom LO-bidragen till socialdemokratiska partiet). Effekterna för enskildas frihet och oberoende är minst lika allvarliga. Tre grupper förlorar särskilt på systemet: välutbildade förlorar systematiskt förmåner som motsvarar deras kompetens, småföretagare får mycket stora svårigheter att anställa och expandera och de som är utanför arbetsmarknaden och vill komma in möter ofta oöverstigliga hinder. Arbetsrätten bidrar också starkt till den allvarliga bristen på högutbildade som ingenjörer, lärare och vårdpersonal, den höga arbetslösheten bland invandrare, unga och andra svaga grupper på arbetsmarknaden samt Sveriges dokumenterade kroniska brist på nyföretagande. Monopolet på arbetsmarknaden slår i princip mot alla i samhället utom fackförbunden själva och regeringen, ett faktum som dessa har allt intresse av att mörklägga.

Facket – bromskloss och bakåtråvare

Det var en gång ett fritt land - en kort historik

År 1898 bildas Landsorganisationen (LO) som en sammanslutning av fackförbund runt om i Sverige. Innan fackföreningarna gjorde sitt intåg på den svenska arbetsmarknaden hade Sverige en mer liberal och individualistisk lagstiftning rörande arbete. 1864 års näringsfrihetslagstiftning gav till exempel arbetarna rätten att fritt sluta avtal om anställning med arbetsgivaren. En rätt som de idag i mångt och mycket har förlorat.

Fyra efter det att LO grundats bildade arbetsgivarna en organisation som skulle komma att fungera som en motvikt – Svenska Arbetsgivare Föreningen (SAF). Samtidigt tog den legala omvandling fart som gjorde att Sverige med tiden skulle komma att få en arbetsmarknad dominerad av kollektiva avtal slutna av grupper av människor istället för av individer. Detta fungerade dock förhållandevis väl till en början eftersom det ursprungligen inte fanns någon lagstiftning som reglerade hur kollektivavtalen skulle se ut.

Det skulle dröja fram till år 1928 innan lagen om kollektivavtal infördes. Detta var även året då en arbetsdomstol inrättades. I samband med den nya lagstiftningen infördes också för första gången restriktioner i strejkrätten. Tio år senare – år 1938 – ingicks det avtal som kom att präglade svensk arbetsmarknad under mer än sextio års tid – Saltsjöbadsavtalet. Detta avtal slog fast att villkoren på arbetsplatserna skall lösas genom förhandlingar och avtal slutna mellan arbetsmarknadens parter. Även arbetsrättsnämnden var ett resultat av Saltsjöbadsavtalet och instiftades för att döma i tvivelaktiga avskedanden i enlighet med ovanstående avtal.

Således hade den svenska modellen, som det kommit att kallas sedan dess, sett dagens ljus. Den korporativistiska principen hade i någon mening stadfäst som en arbetsmarknadspolitisk grundbult. Grupper av människor, inte individer, skulle därefter utgöra den naturliga beståndsdelen i olika former av underhandlingar. Det var en tanke i enlighet med många andra 30-talsidéer. Frågan idag är om det är en princip som är lämplig att leda oss under 2000-talet.

På 60-talet tillsattes den *Åmanska utredningen* vilken 1974 utmynnade i ett utökad anställningsskydd för de anställda. Bakgrunden till utredningens resultat var att man noterat att antalet äldre arbetslösa ökat och att dessa ofta var arbetslösa i längre perioder än de yngre. Dessa tendenser ogillades av facket och 1971 instiftades en lag om utökad anställningstrygghet för arbetstagare över 45 år. År 1974 utvidgades lagen om anställningsskydd (LAS) till att gälla samtliga arbetstagare.

Kollektivavtalen – frivilligt tvång

Hårt draget så har de svenska fackföreningarna på många sätt satt de marknadsekonomiska krafterna ur spel på dagens arbetsmarknad. Idag förhindrar de i många fall genom sitt agerande enskilda individer från att förhandla direkt med sin arbetsgivare om till synes privata saker såsom ersättning, arbetstider och ledigheter. I fall där inte fackföreningarna gått in och tagit över dessa beslut har istället staten stiftat lagar som omöjliggjort privata uppgörelser. Ett av de största hindren för kontraktsfriheten – det antagligen enskilt största – är dock de av facken så högt värderade kollektivavtalen. Dessa kollektivavtal fungerar som en tredje part i förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare och utgör ett stort hinder för upprättandet av en flexibel och företagervänlig svensk arbetsmarknad.

Kollektivavtal innebär i enlighet med lagstiftningen i korthet följande:

§23 Med kollektivavtal avses skriftligt avtal mellan arbetsgivarorganisation eller arbetsgivare och arbetstagarorganisation om anställningsvillkor för arbetstagare eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare.

§26 Kollektivavtal som har slutits av arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation binder inom sitt tillämpningsområde även medlem i organisationen

§27 Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av kollektivavtal kan ej med giltig verkan träffa överenskommelse som strider mot avtalet.

För den ovane betraktaren är det lätt att få intrycket – inte minst när man tillgodogör sig den grundläggande lagstiftningen – att kollektivavtalen är något frivilligt som går att välja eller välja bort genom att avgöra huruvida man vill ansluta sig till en fackförening. Så är det dock som bekant inte. Hade det varit så hade det naturligtvis inte förelegat något större problem. Den som ansluter sig till en demokratisk förening som i sin tur väljer att ansluta hela sin förening till en annan förening alternativt sluter ett avtal med en annan förening har naturligtvis all rätt att göra det. Och dess medlemmar kan i sin tur välja att godta detta, att motarbeta det inom den organisationen eller lämna organisationen i protest. I det sista fallet omfattas vederbörande rimligen inte längre av det avtal som föreningen slutit för dess medlemmars räkning.

Så går det alltså till i den civiliserade världen. Så går det inte till på den svenska arbetsmarknaden.

Enligt lagen har nämligen arbetsgivaren och arbetstagaren en skyldighet att följa kollektivavtal som anses representativt inom branschen. Följs inte fackföreningens och statens krav på upprättandet av kollektivavtal har facket rätt att vidta vissa åtgärder. Detta torde inte vara något som undgått den välorienterade samhällsmedborgare som under de senaste åren på bästa sändningstid kunnat betrakta vad det innebär att en fackförening vidtar statligt sanktionerade ”åtgärder”.

Blockad – ett civiliserat sätt att lösa konflikter?

I december 2004 utsattes ett lettiskt företag som anställt lettiska byggnadsarbetare i Sverige för en blockad riktad mot ett byggnadsarbete i Vaxholm. Byggnadsarbetarförbundet ansåg att svenska kollektivavtal skulle gälla på svensk mark, något de för övrigt fick stöd för bland så gått som samtliga svenska partier. Tråkigt nog även av borgerliga sådana.

Det lettiska företaget hade i enlighet med EU:s princip om fri rörlighet och konkurrens inom unionen vunnit ett anbudsförfarande som gällde en ombyggnation av en skola i Vaxholm. Eftersom de lettiska arbetarna inte hade svenska kollektivavtal – de har dock lettiska – satte Byggnadsarbetarförbundet tillsammans med andra fackföreningar som vidtog så kallade ”sympatiåtgärder” det lettiska företaget i blockad. De praktiska konsekvenserna av detta kablades ut till svenska folket: företagets sopor hämtades inte, material till bygget levererades inte och utanför byggets grindar stod rödnästa svenskar och skrek ”go home” åt de förskräckta arbetarna. Det lettiska företaget gjorde ett tappert försök att hålla ut, men på sikt hade det inte en chans. Idag har de försatts i konkurs. Kommunen som beställt ombyggnationen och följt EU:s regler för upphandlingsregler blev naturligtvis ekonomiskt lidande. Kanske fick de spara in på skolböcker eller skolmat för att byggnads skulle få statuera ett exempel.

Byggnadsarbetarförbundet har tillsammans med resten av arbetarrörelsen försökt framställa det som att det varit med tanke på de anställdas väl som de agerat som de gjort. Det är i regel så det låter när facket kört ut ett utländskt företag alternativt tvingat dem till underkastelse. I fallet från Vaxholm har man menat att arbetarna skulle ha fått flera tusen kronor i ökad lön bara fackföreningens krav godtagits. Verkligheten visar dock med all önskvärd tydlighet att det är helt andra motiv som ligger bakom fackets aggressiva linje. Blockaden som instrument utgör ett maktmedel som används för att stärka det egna särintresset – det går att anföra en mängd exempel som påvisar detta.

År 1998 försattes taxibolaget Pettersson, Gustavsson & Co i Örebro i blockad för att tvinga dem att sluta kollektivavtal. Det intressanta med det fallet var att de anställda i det fallet hade i snitt 2200 kr mer i månadslön än vad kollektivavtalet krävde. Naturligtvis var det ett maktspel som fackföreningen ägnade sig åt, de ville befästa sin makt och statuera ett exempel. Precis som i Vaxholm. Det handlar så gott som alltid om just detta, inte om det som officiellt anges som grunden för att starta en konflikt: skyddet av de svaga arbetarna. Det argumentet har, eller borde i alla fall ha, spelat ut sin roll.

Restaurang Ihrebaden på Gotland startade sin verksamhet 1985 och utgör ett tredje exempel. Varken ägaren eller någon av de anställda var medlemmar i någon arbetsgivarorganisation eller fackförening. Avtal kring arbetet hade stiftats utan tredje part inverkan till allas belåtenhet. Helt oprovocerat utsattes företaget dock 1987 för facklig aggression. Ihrebaden försattes i blockad av fem fackförbund som krävde att ägaren Torgny Gustafsson och medarbetarna slöt kollektivavtal. Den ståndaktige ägaren vägrade. Ett lika modigt som, skulle det visa sig, dumdristigt beslut. År 1991 tvingades han slutligen sälja företaget efter att ha kämpat för sin och sina anställdas rätt att själva välja vilka avtal de skulle ingå.

Dessa tre exempel har en viktig sak gemensamt. De visar på det redan påtalade faktumet att fackföreningarna så gott som uteslutande slåss för helt andra saker än vad de utger sig för att verka för. Fackföreningsrörelsens mål är att befästa och försvara sin maktposition. De skyr inga medel i kampen för att mota varje tendens till urvattnandet av den egna makten i dörren. Starkt uppbackade av socialdemokratin rycker de omedelbart upp varje grässtrå som letar sig upp mellan de tegelstenar som bygger upp den så kallade svenska modellen. Den modell som sägs vila på samförstånd, men som i realiteten vilar på en terrorbalans mellan de stora kolosserna. En terrorbalans vari egna värderingar om internationell solidaritet och broderskap villigt offras. En terrorbalans vari mindre oorganiserade grupper eller individer – företagare såväl som anställda – behandlas som bananrepublikerna under det kalla kriget. De offras villigt för det högre ”goda”. För den egna makten.

Fackföreningsrörelsen maktbegär är ett av de allvarligaste hoten mot en välfungerande svensk arbetsmarknad. De bryr sig inte ett dyft om de grupper som idag står utanför arbetsmarknaden: invandrare, ungdomar, nyutexaminerade, utlänningar och så vidare. Dessa förekommer ibland i retoriken, men i handling visar fackföreningarna att de har ett enda mål. Att bevara sin makt och sina privilegier. Kosta vad det kosta vill. Så länge fackföreningsrörelsen bibehåller den inställningen utgör de ett allvarligt hot. En bromskloss på vägen mot en minskad arbetslöshet.

Enligt lagstiftningens bokstav står det alltså arbetstagare och arbetsgivare fritt att låta bli sluta kollektivavtal så länge parterna är eniga. Denna frihet är dock en frihet som på grund av annan lagstiftning – framförallt den som garanterar fackföreningarnas strejk- och blockadrätt – enbart finns på pappret. Det är inte ormligt att hävda att lagstiftningen talar med kluden tunga. Å ena sidan är det tillåtet för en arbetsgivare att låta bli att sluta ett kollektivavtal men å andra sidan så är stöder lagen effektivt dem som vill – de facto – förbjuda denna frihet. I realiteten är således, vilket torde stå klart i det här läget, kollektivavtalen i praktiken tvingande.

Det finns många skäl till att denna tingens ordning är en dålig ordning. En anledning till detta är vikten av föreningsfrihet, det vill säga tanken att det skall stå varje människa fritt att välja vilken förening hon vill tillhöra. Detta har bland annat slagits fast i FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. En konvention som på intet sätt skall godtas som något alltigenom vettigt, men som just i det här fallet träffat rätt. Det handlar alltså om en negativ frihet, rätten att välja att *inte* vara medlem i en viss förening.

Men på samma sätt som den svenske studenten i enlighet med svensk lag tvingas ansluta sig till en studentkår så har vi för många yrkesgrupper motsvarande situation på den svenska arbetsmarknaden. Det är en ovärdig ordning i ett land som gärna kallar sig fritt och rättvist.

3. Lagstiftad arbetslöshet – några grundstenar

Lagen om Anställningsskydd

Lagen om Anställningsskydd (LAS) såg dagens ljus 1974 när socialiseringsvågen i Sverige var som starkast. En av dess viktigaste beståndsdelar är den lika välkända som orimliga principen ”sist in först ut”. Andra otrevligheter utgörs av allmänna förordningar om hur uppsägningar skall gå till och bestämmelser om arbetsgivarens förpliktelser vid en sådan process.

De turordningsregler som konstitueras i LAS innebär att den senast anställda vid en arbetsplats också är den förste som får gå vid en uppsägning. Målet är naturligtvis att skapa en trygghet för den som varit anställd på en arbetsplats under en längre tid. De negativa konsekvenserna bortser gärna lagstiftningens försvarare ifrån.

För omvänt gäller naturligtvis även att de arbetslösa får svårare att ta sig in på arbetsmarknaden och att de nyligen anställda hamnar i en situation där incitamentet för att anstränga sig minskar eftersom de ändå kommer att försvinna först vid dåliga tider. Mycket allvarligt är också det faktum att arbetsgivaren tvingas till stor försiktighet vid nyanställningar då möjligheter till uppsägning inte grundas på den anställdes kompetens utan på den tid personen varit anställd.

På så vis skapar lagen en stor klyfta mellan de som sitter tryggt med en fast anställning och de som söker jobb eller arbetar under osäkrare anställningsformer. Värst utsatta blir de utan formell utbildning och relevant arbetslivserfarenhet som till exempel flyktingar och ungdomar. De med "osäker" bakgrund stängs ute, då arbetsgivaren inte vågar ta några risker. LAS ställer orimliga krav på förutsägbarhet vad gäller arbetsprestation och social roll på arbetsplatsen, krav det kan vara svårt för en person från en främmande kultur att uppfylla. Mot bakgrund av detta kan inte LAS rättfärdigas utifrån något jämlikhetsargument vilket vissa ibland försöker göra.

De lagar om könsdiskriminering och etnisk diskriminering som idag bakbinder arbetsgivarna blir fullständigt tandlösa genom LAS. Människor utan arbete är alltid de mest utsatta i ett samhälle och då lagen slår mot just dessa är den djupt orättvis.

Då människors trygghet vid arbetsplatsen ackumuleras med tiden på stället blir de också mindre benägna att byta arbete. Därigenom minskar den sociala mobiliteten. Den som har en anställning håller fast vid denna alltmedan de arbetssökande stängs ute från arbetsmarknaden. Att byta arbete förvandlas därigenom från någonting naturligt till ett väldigt projekt som inbegriper stort risktagande. Människor med fel ålder, fel kön eller fel hudfärg känner sig lätt som om de utsatts för en personlig katastrof när de mister sitt arbete.

Att människor får eller inte får behålla sitt arbete givet hur länge de varit anställda snarare än utifrån vad de utträttat leder inte bara till ovan nämnda inlåsningsproblem. Det är också ekonomiskt orimligt. Incitamenten att utträta ett bra jobb reduceras markant då trygghet grundas på andra variabler än prestation.

Den långa resan - från provanställning till inlasning

Idag kan vikarier arbeta upp till tolv månader innan de blir *inlasade*. Verbet lyder faktiskt så. Det säger i alla fall lagtexten. I realiteten släpps väldigt få över denna magiska tröskel. Detta av det enkla skälet att arbetsgivaren när en lucka väl uppstår vill kunna anställa utifrån behov snarare än beroende på vem som står först i förturskön.

Arbetsgivaren vill naturligtvis undkomma tvånget att exempelvis anställa en inlasad marknadsansvarig på företagets IT-enhet. Genom LAS tvingas företagaren att behålla sina anställda och ge dem andra arbetsområden istället för att nyanställa människor med rätt kompetens. LAS betraktar människor som ett jämngrått kollektiv där alla är lika och utbytbara inom ett företag. Det är föga förvånande att kunskapsföretag slänger ut nära på alla vikarier efter 11 månader istället för att *lasa* in dem i företaget.

Arbetslivsminister Hans Karlsson har i en proposition krävt att dagens gräns på 12 månader sänks till 6 månader. Som en logisk följd av detta kommer de som tidigare hade jobb i åtminstone 11 månader att kastas ut efter fem månader istället. Så fel kan det slå när socialdemokraterna försöker komma till rätta med ett visst problem genom att ordinera mer av den medicin som orsakat själva samhällssjukdomen.

Redan idag befinner sig många människor i någon mening inom fel yrke, på fel arbetsplats eller hos fel chef. Men de vågar inte bryta upp, las (eller lås som är en mer talande förkortning) inhägnar människor och skapar en trygghet som bygger på ofrihet alltmedan de utan arbete stängs ute. Nu vill Hans Karlsson alltså surra fast dem ytterligare.

En betydligt bättre lösning vore att skrota LAS rakt av. Det skulle skapa en situation där arbetsgivare och arbetstagare själva fick sätta upp de spelregler som man vill skall gälla i en förhandling där ingendera sidan sanktioneras av statsapparaten. I propagandan från Landsorganisationen skulle det naturligtvis heta att detta vore ett allvarligt slag mot arbetarnas rättigheter. Det skulle talas om en tillbakagång till ett laglöst 1800-tal och om ett rättslöst system. När dessa yllningar sipprar ut från LO-borgen är det viktigt att minnas att de skriker för ett besuttet särintresses räkning. De skriker för dem som trygga på halvfart kan vänta in sin pension. För dem som kan gå undan och låta de visstidsanställda göra jobbet, trygga i att de ändå kommer att få vara kvar på arbetsplatsen. De skriker för dem som vet att de kan gå hem någon timme tidigare från arbetsplatsen, säkra på att varje företag som försöka komma ifrån något annat land för att utföra deras arbete billigare och bättre kommer att motas bort av en enig och aggressiv fackföreningsrörelse.

LAS är inget instrument för att värna de svaga. Inget instrument för att skapa trygghet för de äldre. Inget instrument för att skapa stabilitet i en föränderlig värld. LAS är en lagstiftning som de lata, de besuttna och de etablerade tjänar på. Den är ungdomsfientlig, invandrarfientlig och företagarfientlig. Den som är beredd att ta i och göra sitt bästa har inget att frukta av en avreglerad arbetsmarknad. Tvärtom! De skulle tjäna på att rörlighet, förtjänst efter insats och flexibilitet blev naturliga inslag i arbetslivet. I debatten om arbetsmarknadens avreglering fungerar faktiskt en gammal klyscha från ett i allt annat förlegat manifest: arbetarna har inget annat att förlora än sina bojar!

Medbestämmandelagen

I likhet med LAS stiftades Medbestämmandelagen (MBL) under sjuttioalet samtidigt som Landsorganisationen understödda av socialdemokratin flyttade fram sina positioner gentemot näringslivet. MBL kom av arbetsgivarorganisation SAF att uppfattas som ett avsteg från den samförståndsanda som under tiden efter Saltsjöbadsavtalet präglade – i alla fall på ytan – den svenska arbetsmarknaden. MBL var ett angrepp på ett av storföretagandets fredade områden, självbestämmandet. MBL betydde, som bekant, att arbetstagarna började delta i beslutsfattandet på arbetsplatserna. Därmed berövades företagsägaren en del av makten över sin egen verksamhet och folkhemmet skulle på så sätt byggas in i själva den kapitalistiska produktionen. MBL var – och är – därför en allvarlig inskränkning av den privata äganderätten. Lagen innehåller ett antal paragrafer kring medbestämmande, slutande av kollektivavtal och förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Det finns tydligt inskrivet i MBL att arbetstagarna har rätt till medbestämmande. Medbestämmandets utsträckning är dock betydligt mer vagt definierat. Det heter till exempel i lagens 32 paragraf:

Mellan parter som träffar kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor bör, om arbetstagarparten begär det, även träffas kollektivavtal om medbestämmanderätt för arbetstagarna i frågor som avser ingående och upphörande av anställningsavtal, ledningen och fördelningen av arbetet och verksamhetens bedrivande i övrigt.

Den inledande ordvändningens bisats ("om arbetstagarparten begär det") ger tydliga indikationer på vem det är som har lagen på sin sida. Att ett så godtyckligt och gummibetonat uttryck som "verksamhetens bedrivande i övrigt" förekommer i en svensk lagtext är i sig illavarslande. Med en sådan formulering föreligger det inga egentliga gränser för medbestämmandets utövning. Frågan är vad arbetstagarna tjänar på att fackrepresentanter tvingar in sig i företagsstyrelser för privatkarriäriska syften. Eftersom de fackliga

representanterna säger sig bevaka arbetarnas intressen, är det intressant att titta på i vilket utsträckning detta faktiskt sker.

Först kan dock nämnas att det finns många anledningar till att statligt ägd och styrd verksamhet i regel inte kan konkurrera effektivt med privat ägd och styrd verksamhet. En av dessa orsaker är att privata företag styrs av mer lämpliga och mer kompetenta personer. Misslyckas ledningar inom den privata sfären så byts de ut – eller så konkurreras företaget ut av mer effektiva företag. I det militära skulle det hävdas att saken är självmarkerande. Det gör ont att tillsätta en dålig ledning, ägarna blir ekonomiskt lidande och de har således starka incitament för att hitta de bästa personerna för att leda företaget. Inom politiken föreligger inte samma starka drivkrafter och inte heller samma lönsamhet eller effektivitet. På motsvarande sätt fungerar det inom fackförningsvärlden. Den plats som i ledningen för ett privat företag tas upp av en fackligt utsedd person är inte utsedd för att öka företagets lönsamhet eller effektivitet, han eller hon är utsedd för att värna den egna organisationens maktposition. Den som verkligen ville värna de anställdas intressen borde inse att det är bättre att det sitter någon som ser till företagets bästa på den posten. Det skulle företaget tjäna på och således de anställda.

En stor del av det fackliga inflytandet sker, för att återgå till saken, genom kollektivavtalen. Som vi varit inne på ovan så tvingas samtliga fackförningsanslutna medlemmar i regel in i fackförningens kollektivavtal – oavsett om de så önskar, eller om de i ett senare läge lämnar fackförningen. Även människor som inte är medlemmar i facket tvingas vidare att underställa sig de kollektivavtal som gäller vid arbetsplatsen. Facken kan också hindra dessa människor från att gå till jobbet utan att staten ingriper. Genom lagstiftning har det dualistiska maskineriet LO-SAP gjort sitt bästa för att göra den icke fackanslutna arbetaren rättslös. När människor tvingas acceptera någonting med motiveringen att det gagnar dem finns all anledning till misstänksamhet. Med jämna mellanrum uppdagas i vilken utsträckning LO bryr sig om arbetarna som annat än mjölkkor för sitt eget existensberättigande. Vi påminner om Torgny Gustafsson och restaurang Irehbaden på Gotland – att ingen efterfrågade fackets tjänster var uppenbarligen inte skäl nog att avhålla sig från stridsåtgärder.

Det finns fler skadliga aspekter som skulle kunna nämnas i samband med MBL. En sådan är den förhandlingsrätt som facket enligt MBL har vid uppsägningar och genomgående förändringar. Övergripande beslut kring ett företags framtid fattas – som klargjordes ovan – lämpligen bäst av dem som äger företaget. Vidare är det principiellt orimligt att människor via lagstiftade bestämmelser ges rätt att bestämma över andras egendom. Vid uppsägningar kan facket dock genom förhandlingsrätten bestämma vilken turordning som ska användas. Återigen fattas dessa beslut betydligt bättre av den som berörs av företagets framtid, det vill säga ägarna. Det vore obegåvat av en arbetsgivare att sparka arbetare som gör ett bra jobb. Men vilken turordning torde facket förespråka? Det vore obegåvat av facket att sparka människor som är trogna gentemot facket. Rättrogna arbetare som fogar sig och inte sticker upp mot det fackliga enväldet lär ställas långt ner i turordningen. På så vis underordnas den individuella arbetarens prestationen fackets särintressen.

4. AMS - det stora misslyckandet

Politiken som aldrig förklarade fred

Den svenska historien kan uppvisa en rad exempel på tänkta temporära statliga åtgärder och ingrepp som inrättats på grund av vad som setts som stundens nödvändighet. Åtgärder och

ingrepp som dock sällan övergivits, som utlovat, utan blivit till permanenta ingrepp i våra liv. Den statliga arbetsmarknadspolitiken är ett sådant exempel. År 1940 inrättades Statens arbetsmarknadskommission som verkställande organ för arbetsmarknadspolitiska insatser. Kommissionen hade till uppgift att ”trygga folkförsörjningen” under kriget och en av de första åtgärderna var att, som det hette, temporärt förstatliga arbetsförmedlingarna och inrätta länsarbetsnämnderna. Allt tal om temporära insatser upphörde dock snart och idag heter det i den officiella historieskrivningen att ”under de år som gått har verksamheten hela tiden utvecklats för att snabbt svara mot förändringarna på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt”. I realiteten betyder detta att statens makt och befogenheter steg för steg, som på så många andra områden, ständigt expanderats. De följande är bara några i raden dessa steg som lett oss fram till dagens massarbetslöshet.

Den 1 januari 1948, när kriget sedan länge var över och det hade varit lämpligt att överge eventuella åtgärder vidtagna i en tid av krigstillstånd, skapades istället Arbetsmarknadsverket (AMV) för att omsätta den statliga arbetsmarknadspolitiken i hela landet. Samma år ombildades Arbetsmarknadskommissionen och blev till Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). 1951 tillsatte arbetsförmedlingarna som bara några år tidigare varit privata omkring 1,2 miljoner platser. 1959 infördes starthjälpen för den som flyttade till ett arbete. 1964 bytte ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen namn från daghjälp till dagpenning för att understryka att det handlar om en försäkring och inte en hjälpåtgärd. 1970 infördes innovativa lösningar som respennning, bortavistelsebidrag och starthjälp till arbetskraft med kvalificerad utbildning. 1974 infördes lagen om anställningsskydd och anställningsfrämjande och kontant arbetsmarknadsstöd, Kas, såg också dagens ljus. 1976 infördes Lagen om allmän platsanmälan och en arbetsgivaravgift infördes med det officiella syftet att täcka en del av kostnaderna för arbetsmarknadsutbildning. Bidrag till företag som vidareutbildar sin personal mot att företaget anställde ersättare tillkom också. 1980 inrättades Arbetsmarknadsinstitutet, som en del i Arbetsmarknadsverket, för att samordna rehabiliteringsinsatserna. Samhällsföretagen tillkom också. 1992 lämnade SAF såväl styrelsen för AMS som de för länsarbetsnämnderna. Den klassiska trepartssamverkan mellan facket, staten och arbetsgivarna bröts således.

Detta är bara ett axplock av de förändringar som setts på det arbetsmarknadspolitiska området sedan den statliga offensiven tog sin början krigsåret 1940. Den ständigt expanderande statsmakten som hela tiden strävat efter att intervensera mer och mer på fler och fler områden är dock en tydligt tendens som inte tycks ge vika.

En dyr koloss

Idag är AMS den centrala myndigheten inom Arbetsmarknadsverket som svarar för ledning, styrning, uppföljning och utvärdering av Arbetsförmedlingens verksamhet. AMS utfärdar riktlinjer, ger uppdrag och fördelar resurser mellan länen. Dessutom finns en rådgivande nämnd, tre delegationer och en personalansvarsnämnd inom AMS.

Arbetslöshetsförsäkringsdelegationen följer utvecklingen av arbetslöshetsersättningen till arbetslösa. Kulturarbetsdelegationen är rådgivande och skall följa utvecklingen samt överväga åtgärder som kan förbättra förhållandena på kulturarbetsmarknaden. Delegationen för arbetslivsinriktad rehabilitering och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder för handikappade är också knutna till AMS. Personalansvarsnämnden prövar frågor om disciplinansvar, uppsägningar av personliga skäl, åtalsanmälan och avstängning av personal. Länsarbetsnämnderna är länsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor och ansvarar därmed för arbetsförmedlingar. Länsarbetsnämnderna leds av en styrelse, där landshövdingen

i varje län är ordförande. Länsarbetsnämnderna har oftast en arbetsmarknadsnämnd i varje kommun. Ordföranden och en majoritet av ledamöterna i arbetsmarknadsnämnden utses på förslag av kommunen. Ledamöterna ska företräda Länsarbetsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunen, facket och näringslivet.

Det finns totalt 418 arbetsförmedlingar. På många större orter finns särskilda arbetsförmedlingar som inriktar sig på att ge service till vissa yrkesgrupper. Det gäller till exempel teknik, industri, vård, ekonomi och kultur. En uppgift är också att genom bland annat vägledning och arbetsprövning ge stöd åt handikappade och andra arbetssökande som behöver särskild hjälp att få arbete. Det är inte bara arbetslösa som kan få hjälp av Arbetsförmedlingen, även den som har ett arbete men vill byta kan vända sig till förmedlingen. Arbetsförmedlingen erbjuder också rekryterings- och förmedlingsservice till arbetsgivare.

Arbetsmarknadsverkets uppgifter slås idag fast i förordning (2000:628) om den arbetspolitiska verksamheten. Huvuduppgifterna är att:

- effektivt sammanföra den som söker arbete med den som söker arbetskraft,
- främja sysselsättning och kompetensutveckling för arbetslösa personer på en effektiv och flexibel arbetsmarknad,
- underlätta för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att få arbete och förhindra utslagning från arbetsmarknaden,
- motverka långa tider utan reguljärt arbete, samt
- motverka en könsuppdelad arbetsmarknad och på andra sätt bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män samt till ökad mångfald i arbetslivet.

Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten består av platsförmedling, vägledning, individuella handlingsplaner, arbetsmarknadspolitiska arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetslivstjänster och vissa anställningsfrämjande åtgärder. Verksamheten omfattar också frågor om arbetstillstånd, arbetslöshetsförsäkringen, totalförsvaret, byggnadstillstånd med mera. Den skall enligt förordningen ovan bedrivas så att:

- den stärker den enskildes möjligheter att få eller behålla ett reguljärt arbete som så nära som möjligt ansluter till hans eller hennes förutsättningar önskemål,
- den inte snedvrider konkurrensförutsättningarna för annan verksamhet,
- risken för att reguljära arbetstillfällen trängs undan blir så liten som möjligt
- den anpassas till skilda förutsättningar och behov i olika delar av landet,
- den är förenlig med målen för ett ekologiskt hållbart Sverige.

Verksamheten som syftar till att uppfylla dessa mål är fördelad på fyra större verksamhetsgrenar: Arbetsförmedlingarna, ekonomisk ersättning vid arbetslöshet, arbetsmarknadspolitiska program och den europeiska socialfonden.

På pappret är den svenska arbetsmarknadspolitiken en imponerande konstruktion. Här är allt noga planerat. Medborgarna skall effektivt slussas till bästa lämpliga anställning. Behövs det skall de utbildas för att klara av de arbetsuppgifter som de åläggs. Uppstår ett läge där arbetslöshet trots allt infaller så betalas ersättning ut medan den flitige medborgaren letar jobb. En imponerande konstruktion i sanning. Problemet är bara att det inte fungerar.

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken – lyftet som aldrig lyfte

Något som skiljer den svenska arbetsmarknadspolitiska linjen från många andra länders är det medvetna valet att bedriva en aktiv så kallad ”överbyggande” arbetsmarknadspolitik. Inte minst har detta märkts i försöken att tackla den massarbetslöshet som drabbade landet under

1990-talet. Medan länder som England, Holland och Nya Zeeland i motsvarande situation valde att genomföra omfattande strukturella reformer så valde Sverige istället att försöka ”överbygga” massarbetslösheten. Målet var att de arbetslösa så snart som möjligt skulle kunna återinträda på arbetsmarknaden när konjunkturen vände. Två grundingredienser i den förda politiken var aktiva sysselsättningskapande åtgärder och en stor satsning på vuxenutbildning, det så kallade kunskapslyftet.

Dessa försök att ignorera de strukturella problemen som den svenska ekonomin lider fick som direkt resultat att arbetsmarknadspolitiken expanderade explosionsartat under 1990-talet. 630 miljarder kronor satsades och 2 891 000 människor var under decenniet inskrivna vid arbetsförmedlingen. Tidvis deltog mer än 200 000 personer i olika arbetsmarknadspolitiska program, vilket motsvarar runt 5 procent av arbetskraften. En stor del av dem som blev arbetslösa under den här tiden tog del i något eller några av de arbetsmarknadspolitiska program som bedrevs, och deltagande har således inte berört enbart små utsatta grupper utan en ”betydande del av befolkningen”.

Detta försök att överbygga en längre period av massarbetslöshet på det sättet som regeringen strävat efter att göra, med aktiva generella åtgärder, tycks inte ha prövats i något annat land. Därför har det funnits en viss försiktighet i tolkandet av den svenska politiken från forskarhåll. Det tycks dock stå allt klarare att vi har att göra med ett gigantiskt misslyckande.

Additivitet, substitution och dödvikt

Även för den som inte av rent ideologiska skäl motsätter sig en aktiv arbetsmarknadspolitik finns det ett antal faktorer som borde ses som uppenbart problematiska och riskabla. Detta kan beskrivas i nationalekonomiska termer där frågan blir om åtgärderna verkligen leder till att sysselsättningen och produktionen faktiskt ökar, *additivitet*, eller om de snarare leder till att vissa får arbete på bekostnad av andra som annars skulle få arbete, *substitution*, eller att den som får arbete genom åtgärden ändå får arbete, *dödvikt*. Dödvikt och substitution kallas tillsammans *undanträngning*.

Om additivitet uppnås går det att argumentera för att åtgärden är motiverad, i alla fall rent samhällsekonomiskt om än inte ideologiskt. Om utfallet blir substitution så argumenteras det ibland för att det kan vara rätt att genomföra åtgärden om den gynnar någon från en särskilt utsatt grupp som annars skulle ha svårt att få ett arbete. Detta bygger dock på ett tveksamt moraliskt tänkande som grundare sig i en tro på att statsmakten har rätt att avgöra vilken person eller vilken grupp som bör gynnas på någon annans bekostnad. Ur ett klassiskt liberalt perspektiv är det naturligtvis aldrig rätt. Om resultatet av åtgärden blir dödvikt borde det rimligen vara svårt att hitta någon vettigt sinnad person som tycker att politiken är berättigad. Mycket talar för att det är precis det vi betraktar idag, och har betraktat de senaste årtiondena. Hur går det annars att förklara en arbetslöshet som växer samtidigt som konjunkturen ser bättre ut än på mycket länge? Den som försvarar dagens arbetsmarknadspolitik försvarar ett bekämpande av arbetslösheten som i princip innebär att folk på Egyptiskt manér hålls sysselsatta genom att bygga pyramider. Den stora skillnaden är väl bara att vi inte får några pyramider. Men beståndsdelarna ”kapitalslukande” och ”onödigt” stämmer i alla fall väl överens med faraonernas arbetsmarknadspolitik.

Det man ser och det man inte ser

Den aktiva arbetsmarknadspolitikens lov har traditionellt sett främst sjungits av politiker på vänsterkanten. Inte av minst socialdemokraterna som är de som bär huvudansvaret för den kostnadskrävande men ineffektiva betongkloss som den svenska arbetsmarknadspolitiken av

idag utgör. På senare tid har dock även traditionellt sett liberalt inställda partier, som tidigare menat att det är marknaden som bör ges möjlighet att avhjälpa arbetslösheten, börjat vackla. Moderata samlingspartiet har till exempel backat från kravet på att lägga ner AMS. Detta är olyckligt. Inte minst när varje krona som kan frigöras för ekonomiska reformer efter maktövertagandet 2006 vore välkomna. Moderaternas nya argumentation går ut på att AMS förvisso skall reformeras, men att verksamheten i grunden ändå är värdefull. Inte minst eftersom det är bättre med, som man har sagt, aktiv arbetsmarknadspolitik än passivt bidragsberoende.

Talet från moderaternas sida om att Ams-åtgärder är bättre än passivt bidragsberoende har möjligen någon form av bäring. Men den liberala politiken har aldrig handlat om att välja mellan dessa två i grunden onda ting. Den liberala politiken har handlat om att ersätta Ams-åtgärder med reformer som gör att ingen behöver hamna i ett passivt bidragsberoende. Att bortse ifrån de enorma kostnader som Ams står för, och det magra resultat de lyckas uppnå, är politiskt inte bara oärligt – det är att missa en stor chans.

Ams resurser faller inte som manna från himlen. Varje krona av de 690 miljarderna som satsades på Ams-åtgärder under 1990-talet och varje krona som satsats sedan dess har via världens högsta skatter tagits från de produktiva medborgarna och företagen.

Det är helt orimligt att tro att staten har en bättre förmåga att via AMS planera fram och skapa jobb med hjälp av dessa pengar via sina stöd, åtgärder och program. En bättre politik – en politik som borde vara den liberala politiken – är att låta de som är bäst på att skapa jobb, skapa jobb. Att låta det svenska näringslivet göra detta och samtidigt göra allt vad man kan för att förutsättningarna skall vara de bästa för att de skall lyckas.

Det görs i stort sett genom en enda åtgärd – genom att låta dem vara!

5. Geografisk (im)mobilitet – måste hela Sverige leva?

I Sverige flyttar normalt ungefär en miljon personer under ett år. Hälften flyttar inom den församling de bor. Den årliga nettoinflyttningen från landsbygden till storstadsregionerna är cirka 190 000 personer. Främst går flyttlassen till storstäder och högskoleorter. Antalet invånare har ökat kraftigt i de tre storstadslänen samt i Uppsala och Halland samtidigt som samtliga kommuner i Västernorrlands, Dalarnas, Jämtlands, Gävleborgs och Värmlands län har en minskande befolkning.

Denna rörlighet är positiv för Sverige även om det kan vara negativt för enskilda regioner att se den egna befolkningen minska. I en marknadsekonomi söker sig arbetskraft från företag, branscher och region med svag tillväxt till de platser där tillväxten är hög och arbetskraft behövs. Hög tillväxt förutsätter således att arbetskraften är geografiskt rörlig.

Att flytta är vanligtvis också positiv för individen och familjen eftersom de annars rimligen valt att stanna kvar. Ofta genomförs en flytt för att den förväntas ge en ökning av den framtida inkomsten. Ekonomiska skäl förklarar inte allt. Familjebildning och utbildning är andra viktiga faktorer. Att bryta upp och flytta från en del av landet till en annan kan också innebära stora påfrestningar. Det blir nödvändigt att sälja och köpa hus, byta arbete, skola och umgänge. Det är därför inte underligt att många drar sig för att flytta. Dessutom resulterar ofta ett byte av arbete en försämrad trygghet eftersom det innebär att man placeras sist i turlistorna vid neddragningar.

Det är givetvis alltid individen som skall välja bostadsort. Externa faktorer har dock alltid en påverkan på flyttbenägenheten. Tillgång till och pris på bostäder har ofta stort inflytande på valet av bostadsort. Alla kan inte fritt välja var de vill bo då tillgången till lämpliga arbeten inte är jämnt fördelad över landet. Problemet är att staten genom åren har valt att försöka påverka flyttbenägenheten direkt genom uppsjö av bidrag och stöd. I princip samtliga dessa stöd minskar flyttbenägenheten trots att denna redan är för låg för att kunna upprätthålla god tillväxt. Detta avsnitt kommer att behandla de olika stöd och bidrag som finns och som påverkar flyttbenägenheten.

Totalt har ungefär 200 kommuner ett vikande befolkningsunderlag. Personer i produktiv ålder flyttar och kvar blir barn och äldre. Dessa grupper kräver relativt stora kommunala serviceinsatser som frestar på kommunernas ekonomi. Kommuner och landsting i Sverige är enligt lag skyldiga att utföra vissa verksamheter såsom barnomsorg, skola, sjukvård, äldreomsorg, kollektivtrafik, socialtjänst, sophantering, vatten och avlopp med mera. Målet för regeringens politik är, enligt egen utsago, väl fungerande lokala arbetsmarknader och god servicenivå i alla delar av landet. För att alla kommuner ska ha samma förutsättningar att förse medborgarna med dessa tjänster har de socialdemokratiska regeringarna skapat ett omfattande bidrags- och utjämningsystem. För att hålla arbetsmarknaden under armarna ges stora bidrag också till individer och företag. Det som skapat problem är att det i dagens system är det möjligt att klara sig även om man väljer att stanna kvar hellre än att flytta till en tillväxtregion med arbetsplatser. Det är inte bra för landets tillväxt. Nedan ges några exempel på de stöd och bidrag som går till avfolkningsområden och som därmed minskar den geografiska rörligheten.

Bidrag som minskar den geografiska mobiliteten

1. Skatteutjämning från aktiva till slöa kommuner

Det generella statsbidraget från stat till kommunerna försvann den 1 januari 2005. För detta komparerades kommunerna med ökade bidrag från, eller minskade avgifter till, det nya utjämningsystemet. I det nya systemet garanteras alla kommuner en viss skattekraft. Detta så kallade inkomstutjämningsystem finansieras genom att kommuner med högre skattekraft än 120 procent av medelskattekraften (till exempel Stockholm) får betala 85 procent av den överskjutande delen till utjämnningen. Till detta fogas ett kostnadsutjämningsystem som skall utjämna kostnader som kommunen själv inte kan påverka (skillnader i exempelvis avgifter, effektivitet, servicenivå ska i teorin inte utjämnas). Nytt strukturbidrag skapas som bland annat ska säkra att effekterna av det nya systemet inte blir för stora för kommunerna. Kostnaderna för detta system går inte att bestämma. Systemet innebär dock en stor resursöverföring från tillväxtregionerna till de stagnerande delarna av landet och därmed ökade möjligheter att bo kvar i dessa områden.

2. Extra befolkningsminskningsbidrag

För kommuner med kraftig befolkningsminskning infördes ett särskilt statsbidrag på 200 miljoner kronor per år för åren 2003 och 2004. Bidraget fördelas dels med ett enhetligt belopp per invånare för varje procent befolkningsminskning utöver fem procent under den senaste tioårsperioden (1990–2000); dels, efter godkänd ansökan, i syftet att främja samverkan mellan kommuner och mellan landsting. Detta bidrag lämnas utöver den kompensation för befolkningsminskning som finns i det kommunala utjämningsystemet.

3. Regioner får många bidrag

Hela syftet med regionalpolitiken är att hålla de delar av landet som saknar tillväxt under armarna. Att utreda detaljerna i denna härva av bidrag låter sig inte göras. Därför nämns bara

vilka områden och hur mycket som under 2005 anslås till dem. Det ger i alla fall en känsla för vilka belopp som används. Som allmänna bidrag till kommuner anslås 57,5 miljarder; kommunalekonomisk utjämning, 55,2 miljarder; regional utvecklingspolitik, 3,5 miljarder; Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2000–2006, 1,6 miljarder; statligt utjämningsbidrag för LSS-kostnader, 1,6 miljarder; allmänna regionalpolitiska åtgärder, 1,5 miljarder; bidrag till särskilda insatser i vissa kommuner och landsting, 670 miljoner; transportbidrag, 356 miljoner; landsbygdslån, 15 miljoner; Glesbygdsverket, 26 miljoner; bidrag till Rådet för kommunal redovisning, 700 000.

Om man studerar för vilka ändamål dessa medel används finner man bland annat följande: regionala utvecklingsbidrag, landsbygdsbidrag, småföretagsstöd, sysselsättningsbidrag, såddfinansiering, ersättning för vissa kreditförluster, stöd till kommersiell service, regional och central projektverksamhet, viss administration, uppföljning och utvärdering av de regionala företagsstöden, äldre regionalpolitiska åtgärder, retroaktiva nedsatta socialavgifter samt viss central utvecklingsverksamhet.

4. EU:s jordbruksstöd

Inom ramen för EU:s jordbrukspolitik prioriteras landsbygdsutveckling under perioden 2000–2006. Ett landsbygdsprogram för hållbar utveckling av landsbygden kommer totalt att omfatta cirka 22 miljarder kronor i Sverige. Jordbrukspolitiken syfte är, i likhet med regionalpolitiken, att stödja landsbygden och därmed implicit boendet i regioner som oftast saknar tillväxt.

5. EU:s industristöd

Industristödet är ett bortglömt stöd, som har hamnat i skuggan av EU:s jordbruksstöd, som i pengar mätt är betydligt större. I princip förbjuder EU stöd till företag, men samtidigt kan EU göra undantag för företag i eftersatta regioner. Var sjätte svensk bor i stödområdet mot nästan hälften av finländarna, de flesta spanjorer, portugiser och samtliga greker.

För storföretag med fabriker över hela Europa innebär det en fördel att ha fabriker inom vissa stödområden. Det kan påverka besluten var de ska satsa. Till exempel beslutade Ford att bygga en ny sexcylindrig motor, men inte i Sverige där den utvecklats utan i Bridgend i Wales där Ford tidigare fått stöd av EU. Motorfabriken i Skövde ligger utanför stödområdet. Det mesta av stödet till företagen ges i form av nationellt statsstöd. Det innebär att ett enskilt företag ber landets regering om stöd, det kan vara i form av penningbidrag, skattelättnader, fördelaktiga lån, räntesubventioner eller statliga garantier. Pengarna till stödet kommer vanligtvis från den nationella statsbudgeten – skattebetalarna. Men stödet kan också komma från EU:s strukturfonder – skattebetalarna. Åren 1992 - 1999 gick exempelvis över 53 miljarder skattekröner till Europas bilfabriker – varav 9 miljarder till svenska fabriker.

6. Glesbygdens egna myndighet

Glesbygdsverket har till uppgift att genom påverkan på olika samhällssektorer verka för goda levnadsförhållanden och utvecklingsmöjligheter för glesbygds- och landsbygdsbefolkningen. Under perioden 2002–2004 har 50 miljoner kronor avsatts av glesbygdsverket för att stimulera samarbete mellan universitet och högskolor och kommuner i syfte att öka rekryteringen till högskolan samt skapa hållbar tillväxt. Exempelvis har Örebro universitet, Högskolan i Gävle och Mitthögskolan tillförs 1,6 miljoner kronor vardera för att samarbeta med den kommunala vuxenutbildningen.

7. Stöd till landsbygdens intresseorganisationer

I syfte att främja det lokala utvecklingsarbetet fick Folkrådet Hela Sverige ska leva! ett

bidrag på 9,5 miljoner kronor under 2002. Skärgårdarnas riksförbund får årligen ett bidrag på 0,5 miljoner kronor.

8. Bidrag till turism och turismforskning

För att stärka den långsiktiga attraktionskraften och lönsamheten i fjällområdet och för att stimulera ökad innovationskraft inom turistnäringen utvecklades och marknadsfördes varumärket Fjällvärlden för 20 miljoner kronor under perioden 2002–2004. Vidare avsattes 7,5 miljoner kronor för att främja turismforskning under samma period.

9. Allmänt näringslivsstöd till utsatta regioner

Företag inom vissa stödområden har en generell nedsättning av socialavgifter. Avdraget uppgår till 10 procent av avgiftsunderlaget, dock högst 85 200 kronor per år. Ett motsvarande avdrag finns också för den som betalat egenavgifter.

Lokala kooperativa utvecklingscentra tillhandahåller gratis information och rådgivning för att starta kooperativa företag. Syftet är att främja företagande och företagsutveckling i den sociala ekonomin lokalt och regionalt, till en total kostnad på 15 miljoner kronor för 2004 och 20 miljoner för 2003.

10. Stöd till basindustri

Under perioden 2002–2004 drevs ett program för att främja en hållbar tillväxt inom det nationella träklustret. Syftet är att främja utvecklingen av det större nationella skogsklustret och kostnaden var totalt 20 miljoner kronor. Motsvarande program finns för utveckling av mineral-, ballast- och stenindustrierna inom stödområdena, till exempel Bergslagen och Norrlands inland. Total kostnad 15 miljoner kronor.

11. Utflyttning av statliga myndigheter

Regeringen anser att det är viktigt att myndigheternas lokalisering får en större spridning över landet. Helst ska de förläggas utanför storstäderna, i första hand till länscentra eller andra orter i anslutning till de regionala stödområdena. Till exempel har det inrättats en djurskyddsmyndighet i Skara. Kostnaderna för detta system går inte att bestämma.

12. IT-stöd

Ett särskilt program, omfattande totalt 50 miljoner kronor, genomförs under perioden 2002–2004 i syfte att öka användningen av modern informationsteknik i företag lokaliserade inom vissa stödområden.

13. Dyrgripen Botniabanan

Botniabanan är en enkelspårig järnväg som håller på att dras längs kusten från Nyland till Umeå. Sträckan omfattar 19 mil ny järnväg. Botniabanan ska komplettera stambanan i övre Norrland. Banan, som skall tas i drift oktober 2008, kommer att kosta minst 10,9 miljarder kronor. Samhällsekonomiska beräkningar sägs visa att Botniabanan kan vara intjänad efter 24 år, men i realiteten är det inte troligt att det kommer att inträffa.

Statliga bidrag för att öka den geografiska mobiliteten

Flyttstöd

Det enda stöd som är instiftat för att öka flyttbenägenheten är flyttstödet. Ur ett ideologiskt perspektiv är det stödet lika förkastligt som de som går till att förhindra rörlighet. Om detta stöd var utformat för att öka den samhällsekonomiska effektiviteten vore det lika berättigat att ge flyttstöd även till personer som har arbete, under förutsättning att de får ett mer välbetalt

jobb och/eller ett jobb som passar för den utbildning man har. Flyttstöd utgår dock endast till personer som är arbetslösa. Således kan man konstatera att de som utformade detta stöd inte tänkte på den samhällsekonomiska effektiviteten – men det kanske inte är så förvånande.

De socialdemokratiska regeringarna har följaktligen genom åren skapat flera bidrag, förmåner och lagt ned mycket tid på att få människor att stanna kvar på landsbygden. Detta när Sverige istället skulle behöva att dess invånare flyttar dit jobben finns. Det skulle öka landets tillväxt, välfärd och utveckling.

Det är varje individs rätt att bestämma var hon vill bo, konstaterade vi ovan. Så är det också. Men det är inte varje medborgares rätt att bo var hon vill till vilken kostnad som helst, givet att hon inte betalar den kostnaden själv. Det är ingen rättighet att utan försörjningsmöjlighet kräva att man skall få bo var man vill och leva där till en viss standard som man anser att man har rätt till.

I ärlighetens namn bör tilläggas att det finns bördor som staten ålägger medborgarna vilka slår särskilt hårt mot dem som valt att bosätta sig i glesbygden. Inte minst handlar det om bensinskatten vilken slår orimligt hårt mot dem som bort långt ifrån närmaste tätort och regelbundet måste göra många långa resor. Vidare slår fastighetsskatten speciellt hårt mot dem som bor i attraktiva landsbygdsorter, till exempel delar av Stockholmskärgård. Vi är som goda liberaler naturligtvis hängivna anhängare av dessa hinders borttagande. Det hindrar dock inte att vi menar att en ökad geografisk mobilitet vore något nyttigt för Sverige, och inte minst för att få till stånd en fungerande svensk arbetsmarknad.

6. Bidragssamhället – en pacificerad befolkning

Synen på arbete i Sverige kännetecknas av verklighetsförnekande och önsketänkande. Trots att alla vet att vi i framtiden kommer att behöva arbeta mer för att, inom ramarna för en allt sämre fungerande så kallad välfärdsstat, försörja en åldrande befolkning. Trots detta verkar det inte som om svensken är inställd på att utöka sin arbetstid.

När Lars Leijonborg yttrade att arbetstiden i Sverige borde öka med tre timmar i veckan lät reaktionerna inte vänta på sig. Detta förslag var fientligt mot ”vanligt folk” som redan arbetade alldeles för mycket. Tal om att folkpartiet höll på att förvandlas till en reaktionär kraft duggade tätt, till och med från partiets egen vänsterflygel. Fackföreningarna menade att förslaget var en katastrof – precis som om åttatimmarsdagen hade visats vara det enda tänkbara alternativet.

Om Leijonborg möttes av ett ramaskri blev de ganska försiktiga kraven från arbetsgivare på att vi ska arbeta mer ännu sämre mottagna. Den rådande bilden är nämligen att svensken i gemen arbetar mycket. Snarast är det så att många anser att vi arbetar *för* mycket med tanke på hur sjukskrivningstalen och utbrändhetsstatistiken ser ut. Få ställer frågan ifall det är rimligt att världens friskaste befolkning är den som sjukskriver sig mest eller ifall vi ska tro på att antalet utbrända verkligen är särskilt högt i vårt överflödssamhälle. Vi behöver inte längre oro oss för att skaffa mat för dagen och krig har vi inte haft på nästan 200 år i landet. Ändå är ”utbrändhet” ett relativt modernt fenomen. Enligt professor Magnus Henreksson vid Handelshögskolan i Stockholm tillbringar en genomsnittlig svensk inte mer än 7 % av sin livstid på jobbet.

Att arbeta så lite är helt enkelt inte hållbart om vi ska fortsätta finansiera välfärdsstaten som den ser ut i dag. Lyckligtvis kommer verkligheten att tvinga Sverige att bli ett mer

marknadsanpassat land. Dock är de politiska systemen tröga vilket kommer att medföra stora nyttoförluster under den tid då staten gör motstånd. Av detta enkla skäl räcker det inte med att luta sig tillbaka och se fram emot den dag då den socialdemokratiska staten gör bankrott.

I dagens Sverige anses det om inte fult så åtminstone inte fint att arbeta mycket. Särskilt inte om man gör detta med motivet att berika sig själv. Förenklat kan man säga att en svensk studerar länge, är länge hemma med barnen och går tidigt i pension. Det här problemet orsakar givetvis av attityder. Vad skickar ett par föräldrar som drömmer om att gå i pension vid 55 egentligen för signaler till sin 23-åriga avkomling som ännu inte börjat studera? Attityder av denna typ kommer förstås alltid att finnas; individer har helt enkelt olika preferenser. Dock kommer individer i ett mer civilt samhälle att få bära konsekvenserna av sin lättja på ett helt annat sätt. Vidare kommer de nya incitamentsstrukturerna efter välfärdsstaten att göra ett glorifierande av en kultur där arbete ses ned på långt mindre trovärdigt.

Fortsätter vi som i dag kommer vi istället att sitta fast i samma gamla onda cirkel som vanligt. Välfärdsstaten sänker incitamenten för att jobba. Detta leder till en ökad grad av bidragsförsörjning. Bidragsförsörjda tenderar att i större utsträckning rösta på socialdemokratin eller något av dess lydpartier. Dessa expanderar sedan välfärdsstaten. Den österrikiske ekonomen Friedrich von Hayek skildrar i sin bok *Vägen till trældom* hur staten ständigt expanderar genom att göra människor beroende av den så till den milda grad att de önskar se den utvidgad. Slutstadiet är en totalitär diktatur, även om det aldrig var målet. Kanske är det vägen till trældom, i fredlig folkhemstappning, som håller på att spela upp sig inför våra ögon.

Ett ytterligare problem detta leder till är *rent seeking*, försök att tillskansa sig själv eller en grupp man tillhör ekonomiska favörer från staten. För en svensk familj kan det vara mer lönsamt att gå på en demonstration för maxtaxa än att ägna sig åt att skapa värde genom att arbeta. Alltså styr systemet medborgarna till att spela noll- eller till och med minussummespel som politisk omfördelning istället för att spela plussummespel som produktivt arbete.

Vi har tidigare i den här rapporten skrivit om det lettiska företaget som under sin verksamhet i Vaxholm sattes i blockad av Byggnadsarbetarförbundet. Deras "brott" bestod i att de, i enlighet med lagarna om tillgång och efterfrågan hade anställt utländsk arbetskraft till en lägre kostnad än vad svenska arbetare kostar. Att människor söker sig till andra länder i jakt på en bättre tillvaro är fullkomligt självklart för en amerikan men för många svenskar är den enda acceptabla anledningen att flytta till ett annat land att man blir förtryckt i sitt ursprungsland. Arbetskraft betraktas inte som en vara bland andra utan arbete är istället en rättighet som ska delas ut till medborgarna. Med den inställningen blir det svårt att acceptera stora löneskillnader baserade på kompetens och produktivitet.

Samtidigt har vi massor av invandrare som hänvisas till bidragsberoende eftersom de inte tillåts arbeta i Sverige. Den konspiratoriske kan här se en socialdemokrati som försäkras sig om en stor skara röstboskap genom att göra människor beroende av välfärdsstaten. Det råder i alla fall ingen tvekan om att det svenska samhället drabbas av stora effektivitetsförluster i och med den rigida invandrings- och arbetsmarknadspolitik.

Det kanske värsta som ovanstående leder till är att en osund kultur skapas där lotterivinster och dylikt anses vara legitima sätt att förvärva en förmögenhet medan hårt arbete och duglighet inte anses vara det. De drivande motiven bakom en sådan kultur må vara egalitarianism och jantelag vilket förstås är illa i sig. Resultatet blir paradoxalt nog att ett

klassamhälle skapas. För den som inte föds i en rik familj gör höga marginalskatter, värnskatt och det allmänna arbetsmarknadsklimatet att en klassresa blir mycket svår. Den som endast behöver betala kapitalskatt och reavinstskatt har det jämförelsevis lättare.

Inget tyder heller på att en vändning är nära förestående. Snarast är det så att kulturen de senaste åren blivit sämre. Rent neo-marxistiska idéer som friår har gjort sitt intåg i debatten på allvar. Sex timmars arbetsdag anses inte vara något som den anställde själv kan förhandla fram med sin arbetsgivare utan som en politisk fråga. Parallellt med detta har debatten om sjukskrivningar och utbrändhet kapats av en vänster som istället för att se att incitamenten för att arbeta är små i Sverige målar upp en bild av en befolkning som arbetar för mycket.

Att vänstern håller på att vinna debatten om sjukskrivningarna måste den borgerliga oppositionen lastas för. Den har i årtal retirerat från sina kommandohöjder. Fortfarande finns det en tanke om att "göra rätt för sig" i Sverige som en offensiv borgerlighet skulle kunna ha utnyttjat. Istället ser vi nu hur moderaterna talar om att den tidigare föreslagna politiken varit felaktig och att det enda som behövs är andra inställningar på den socialdemokratiska välfärdsstatsmaskinen.

Vad Sverige behöver är istället en politisk kultur som uppmuntrar egna initiativ, driftighet och viljan att göra klassresor. Fackens makt måste minska, värnskatten bort, skatter på arbete göras mer transparenta och sänkas. Arbetskraftsinvandring kan lösa många av dessa problem. Andra fordrar att liberala opinionsbildare för en kamp där det åter blir "fint" att arbeta och göra rätt för sig. Det finns redan en stark folkopinion för detta. Inte nog med att det vore önskvärt att få igenom dessa frågor. Dessutom skulle det bidra till att "hard hats" vinnas över från det socialistiska blocket. Så har skett i till exempel USA och Storbritannien och ska vi få en livskraftig höger med en chans att vinna val på egna meriter måste troligen samma utveckling inträffa i Sverige.

Så här vill vi ha det

Arbetslösheten är antagligen det mest centrala problemet som dagens politiker har att tampas med. Att socialdemokraterna kommer att orka prestera någon form av krafttag för att få bukt med problemen är svårt att tänka sig. Mer intressant är vad en borgerlig regering förmår göra efter valet 2006.

Vi hoppas att den borgliga alliansen verkligen tar krafttag mot arbetslösheten och att de gör det genom omfattande reformer som slår mot roten av det onda. Det är den enda långsiktigt hållbara möjligheten att lösa arbetslöshetskrisen – och med den en rad andra problem.

För att reformerna skall få någon form av verkan krävs dock att talet om enklare spelregler för företagen, lägre skatter och reformerade bidragssystem också blir verklighet. Det räcker inte med att satsa på att tillfälligt få in några tidigare arbetslösa genom så kallade uppstartsjobb. Det låter möjligen bra – men det kommer inte att räcka långt.

Vi menar att följande punkter är av yttersta vikt för att arbetslösheten skall kunna pressas ned:

- **Bryt fackföreningarnas makt** – det kan möjligen inte sägas öppet av några som vill röstmaximera, men det är av yttersta vikt att de skeva maktförhållandena som idag råder på den svenska arbetsmarkanden justeras. Dess förhållanden är skapade genom lagstiftning och kan bara återföras med balans genom att den aktuella lagstiftningen tas bort eller reformeras.

- **Avskaffa LAS** – LAS är en av de enskilt mest skadliga lagstiftningarna idag. Den låser in folk på vissa arbetsplatser och stänger andra, i regel så kallade svaga grupper, ute. Den är ungdoms-, invandrar- och företagarfientlig.
- **Avskaffa MBL** – MBL är en omoralisk lagstiftning som utgör en stark inskränkning av äganderätten.
- **Lägg ner AMS** – AMS slukar enorma resurser som skulle kunna användas bättre i näringslivet där de skulle kunna resultera i nya riktiga jobb. Det som AMS gör som faktiskt leder till någonting, matchningsverksamheten framförallt, kan andra göra – och gör redan bättre.
- **Genomför reformer för att öka den geografiska och sociala mobiliteten** – Det handlar framförallt om att ta bort olika former av stöd och subventioner som skapar en seghet i den svenska demografin.
- **Sänk skatten för alla** – Det måste kort och gott bli mer lönsamt att arbeta och att driva företag.

Detta är saker som vi tittat närmare på i rapporten. Därutöver finns det naturligtvis mycket annat som kan och bör göras. Det handlar framförallt om skattesänkningar och avregleringar i kombination med reformer riktade mot de befintliga trygghetssystemen. Det handlar dessutom om att öppna upp nya marknader – hittills statligt dominerade – för näringslivet. All verksamhet som inte är myndighetsutövning bör snarast läggas ut på det privata näringslivet. Även den verksamhet som är myndighetsutövning bör i görligaste mån utsättas för marknadens positiva effekter.

Ibland kan det låta som om vi tror att vi funnit en mirakelmedicin som skall bota arbetslöshetens sjukdom. Men det vi tror är i själva verket det motsatta – att vi, som politiker, *inte* sitter inne med lösningen på allt. Resultatet av sådan hybris är vad vi har beskrivit i den här rapporten. Däremot tror vi att det faktiskt finns lösningar, och att dessa står att finna där mänsklig kreativitet och initiativkraft brukar kanaliseras som bäst – på marknaden. Det är en ordination som den sjuka svenska arbetsmarknaden ignorerat alltför länge.